

Aile-Din İlişkisi ve Aile İçi Roller

Adnan SELMAN

Süleyman Demirel Üniversitesi, Yalvaç Meslek Yüksekokulu, Isparta, Türkiye

adnselman@gmail.com

ÖZET

Bireylerle toplum arasında bağ kuran ve toplum hayatının devamını sağlayan en temel toplumsal kurumlardan biri olan aile, tabii bir dini grup olması nedeniyle tarih boyunca din ile çok yakın bir ilişki içinde olagelmıştır. Dolayısıyla aile dini yaşamın merkezi kabul edilmektedir. Hem dini değerlerin hem de ailenin korunması ve yaşatılmasında bu iki kurum birbirlerine muhtaçtır. Ailenin dini yaşamın merkezi olması ve ebeveynlerin çocuklar için rol model olmaları toplum için sağlıklı bireyler yetişmesini ve dini ve ahlaki değerlerin aktarılmasını kolaylaştırmaktadır. Dolayısıyla, bütün dinler için olduğu gibi, İslam dini için de aile kurumu hayati önem taşımaktadır. Bu anlamda, İslam dininde ailenin korunması ve aile içinde sağlıklı bireyler yetişmesi amacıyla aile içi roller ve ilişkiler ayetler ve hadisler çerçevesinde belirlenmeye gayret edilmiştir. Çalışmamızda aile içi roller ve ilişkiler ve İslam dininin aile içi roller ve ilişkilere çizdiği çerçeve ele alınmış ve dinin aile üzerindeki etkisi ile ilgili yapılmış bazı araştırmalardan elde edilen veriler değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Din, Aile, Aile içi Roller.*

Family-Religion Relation and Family Roles

ABSTRACT

The family, which is one of the most basic social institutions that link the individuals and the community and keeps the social life alive, has been in close relationship with religion throughout history and is regarded as the center of religious life because it is a natural religious group. Both institutions are in need of each other for protection preservation of religious values and family. The fact that the family is the center of religious life and that parents should be role models for children makes it easier to raise healthy individuals for the society and to convey religious and moral values. Therefore, as it is for all religions, the family institution is of vital importance for Islam. In this sense, in order to protect the family in Islam and to raise healthy individuals in the family, internal roles and relations have been tried to be determined within the framework of verses and hadiths. In our study, family roles and relations and the frame which Islam has drawn for family roles and relations have been examined and the data obtained from some researches on the effect on religion on families have been evaluated.

Keywords: *Religion, Family, Family Roles.*

GİRİŞ

Aile, bireylerle toplum arasında bağ kuran ve toplum hayatının devamını sağlayan en temel toplumsal kurumlardan biridir (T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, 2010). Farklı dönemlere ve farklı bilim dallarına göre değişik anlamlar yüklenen aileyi tanımlamak oldukça güçtür. Ancak, yapılan tanımların ortak özellikleri göz önüne alınarak aile; “evlenme, kan ya da evlat edinme bağlarıyla birbirine bağlanmış, aynı evde yaşayan, aynı geliri paylaşan, birbirleri ile devamlı ilişki ve etkileşim altında olan, karı-koca, ana-baba, kız-oğul, kız kardeş-erkek kardeş gibi sosyal ilişkileri olan insanların oluşturduğu en küçük sosyal kurumdur” (Çağan, 2011) şeklinde tanımlanabilir.

İnsanoğlunun tarihsel sürecinde ailenin olmadığı bir topluma rastlanmamıştır (Murdock, 1949), zira toplum için aile büyük önem arz etmektedir. Birey ve toplum için en temel öge olan aile, bireyin yaşamında çok önemli bir yer tutan beslenme, bakım, sevgi ihtiyacı, duygusal gelişim, psikolojik gelişim, eğitim, kültürel ve dini değerleri kazanma, sağlıklı zihinsel gelişimini sürdürme gibi temel ihtiyaçlarını karşıladığı birincil yer ve çevredir. Aile üyeleri arasındaki ilişkiler ve aile ortamı, psiko-sosyal yönden gelişen bireyin en çok etkileşime uğradığı yerdir. Bu ilişkiler, bireyin kendine güvenmesini, kendine ve diğer bireylere sevgi duymasını, kimlik kazanmasını, kişilik gelişimini, sosyal beceriler geliştirmesini ve topluma adaptasyon sürecini olanaklı hale getirir (T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, 2011).

Aile kurumu toplumun düzenini, kültürün ve geleneklerin devamını, yeni nesillerin bakım ve eğitimini ve kendisini oluşturan bireylerin ihtiyaçlarını sağlayan bir kurum olması nedeniyle, din ve devlet tarafından da desteklenerek günümüze kadar varlığını devam ettirmiştir (Yavuzer, 2011).

Ailenin tanımlanmasında olduğu gibi, sosyolojik açıdan dinin tanımlanması da oldukça zordur. Dinler arasındaki farklılıklar ve toplumların dini algılama ve yaşama farklılıkları bütün dinleri kapsayacak bir tanım yapılmasını zorlaştırmaktadır. Dinin tanımlanmasındaki zorluğun iki önemli sebebi vardır. Birincisi, dinin çok yönlü, çok boyutlu bir gerçeklik olması ve basit hiçbir unsura indirgenmeye imkan vermemesidir. Din düşünmenin, hissetmenin, davranışın ve ilişki kurmanın bir yolu olarak düşünülürse, insan ve toplum hayatının her boyutunda yer alır. Bu nedenle, dinin bütün boyutlarıyla tek bir tanım altında ortaya konulması oldukça güç görünmektedir. İkinci sebep ise, bilim adamlarının ele alışlarında din, kendi kişisel anlayış ve eğilimleri doğrultusunda bir sınırlılık içerisinde görülmüş olmasıdır. Burada daha çok dinin belli bir boyutu ya da işlevinin merkeze alınması ve bütün bir dini gerçekliğin buna indirgenerek kavramlaştırılması söz konusudur (Hökelekli, 2010).

Sosyolojinin bir bilim dalı olarak ortaya çıkmasından itibaren, dini toplum içinde bir olgu olarak gören ve dinin ilahi boyutunu göz ardı ederek birey ve toplum hayatında yerine getirdiği işlevlere odaklanan *işlevsel* tanımlar ve ilahi, kutsal, insanüstü ve tabiatüstü gibi dinin özü ve içeriği açısından yapılan özsel tanımlar ortaya çıkmıştır. Özsel tanımlar dinin ne olduğunu, işlevsel tanımlar ise dinin ne yaptığını ifade etmektedir (Furseth ve Repstad, 2006). Dinin kutsal, aşkın, ilahi ve tabiatüstü gibi özü, içeriği ve değerleri açısından yapılan tanımlarına özsel tanımlar denilir (Kurt, 2008). İşlevsel tanımlar ise dinin sosyalleştirme, meşrulaştırma ve anlamlandırma (Turner, 2010) özelliğine vurgu yapmakta ve ilk din sosyologları gibi, dini toplumu bir arada tutan bir olgu (Roberts, 2016) olarak izah etmektedirler. Dinin işlevsel açıklaması, dine dışarıdan bakanların görüşünü yansıtırken, dinin içinde olanların görüşünü ihmal eder. Dolayısıyla denilebilir ki; din hem özsel tanımlarda hem de işlevsel tanımlarda ifade edilen özellikleri bünyesinde barındırmaktadır.

AİLE-DİN İLİŞKİSİ

Dünya üzerindeki bütün dinler için aile büyük önem arz etmekte ve aile dini yaşamın merkezi kabul edilmektedir. Zira, toplumsal düzenin sağlanmasında en önemli görev dine düşmektedir. Bu nedenle din ile aile arasında tarih boyunca çok yakın ilişkiler hep süregelmiştir. Dini değerlerin korunmasında ailenin rolü oldukça büyüktür. Ailenin korunmasında da dinin tesiri bir o kadar önemlidir. Dolayısıyla bu iki kurum bekaları için belli ölçüde birbirine muhtaçtırlar. Hemen hemen bütün dinler üremeyi teşvik etme, boşanmayı engelleme ve zorlaştırma gibi kurallarla hem aileyi korumak, hem de aile üzerinden dinin bekasını sağlamak için önlemler almışlardır (Tekin, 2011). Herhangi bir dine mensup bir ailede doğacak her birey, o dinin üyesinin artmasına ve dinin varlığını sürdürmesine bir vesiledir.

Daha önce de belirtildiği gibi, aile kimliğin şekillendiği, dinin öğrenildiği, dini pratiklerin yerine getirildiği ve meşru cinsellik, sevgi, saygı, itaat, birliktelik, fedakarlık, paylaşma, yardımlaşma (Kurt, 2009) gibi toplumun beklediği dini ve ahlaki davranışların kazanıldığı yerdir. Tabii bir dini grup olduğu için, kuruluşundan sona ermesine kadar dini ritüel ve simgelerle iç içe (Vermeer, 2014) olan ailenin içinde din, özellikle de dine ait ibadetler aile fertleri arasında beraberce yapılmaktadır. Küçüklüğünden beri anne-babasını dini vecibelerini yerine getirirken gören bireylerin taklit ve koşullanma yoluyla bu davranışları elde etmesi ve belirli bir yaşa geldikten sonra benzer tavırları sergilemeleri kaçınılmazdır. Ebeveynlerin çocuklar için rol model olmaları dini ve ahlaki değerlerin aktarılmasını kolaylaştırmaktadır. Bu nedenle, bütün dinler için olduğu gibi, İslam dini için de aile kurumu hayati önem taşımaktadır.

Çocuklar üzerindeki ebeveyn etkisi oldukça yoğundur. Bu durum ebeveynlerin çocuklar için rol model olmalarından kaynaklanmaktadır. Söz edilen etki bazı bireyler için yaşam boyu devam ederken (Stolzenberg ve ark., 1995), bazıları için yaşamın ilerleyen safhalarında azalabilmekte, hatta ortadan kalkabilmektedir (Acock ve Bengston, 1978). Belirli bir yaşa geldikten ve kişilik kazandıktan sonra, bireylerin aile içinde öğrendiklerinden farklı eğilimler içine girmesi de mümkündür. Hatta, çocukların ilerleyen süreçlerde farklı eğilimleriyle ebeveynlerini etkilemelerinin de mümkün olduğu yapılan araştırmalarda ortaya çıkmıştır. Bu anlamda ebeveyn çocuk ilişkisi yaşam boyu devam eden karşılıklı bir süreçtir. Ancak, etki çocukluk ve ergenlik döneminde ebeveynlerden çocuğa doğru tek taraflı, yetişkinlik döneminde karşılıklı, ebeveynlerin yaşlılığı döneminde ise çocuklardan ebeveynlere doğru, yine tek taraflıdır (Sherkat, 2003).

Genel olarak bütün dinler toplum için önem arz eden temel fonksiyonları yerine getirmesi beklenen aileyi korumak ve sağlıklı bir şekilde devamını sağlamak için karı-koca ilişkilerinin hangi esaslar üzerine kurulacağı, aile üyelerinin birbiri üzerindeki hak ve görevleri, aile üyelerinin rolleri, ailenin akraba ve toplumla ilişkilerindeki esaslar, çocukların geleceğe hazırlanması gibi konularla ilgili prensipler belirlemişlerdir (Tekin, 2011). İslam dini için ise durum daha da ileri boyuttadır. Zira, İslamiyet bir yaşam biçimidir ve günlük hayatı dini esaslar çerçevesinde düzenlemeyi amaç edinmektedir. Giyim-kuşamdan yeme-içmeye, tavır ve davranışlardan gelenek ve göreneklere, ekonomik konulardan bilime ve sanata, doğumdan ölüme kadar birçok konuda İslam'ın kapsayıcı yapısı ve normatif düzenlemeleri söz konusudur (Güngör, 1983). Bu anlamda eş seçimi, nikah, evlilik töreni, evin reisliği, çocuğa isim verme, kadının kocaya kocanın kadına, ebeveynin çocuklara çocukların ebeveyne nasıl davranması gerektiği gibi noktalar ve aile içi roller İslam hukukunda düzenlenmiş ve aile kurumunun sağlıklı bir şekilde yürümesi, sağlıklı bireyler yetişmesi, aile bireylerinin İslam dinini en uygun şekilde yaşaması ve bunun yeni nesle aktarılması için emir ve tavsiyeler gelmiştir.

Bununla birlikte, bireylerin aile içindeki rolleri, içinde yaşanan çağın şartlarına göre değişmektedir. Günümüzde aile bireylerinin rolleri, özellikle de karı-koca rolleri eskisi gibi kesin çizgilerle ayrılmamaktadır. Son zamanlarda kadınların iş hayatında her zamankinden daha fazla boy göstermeleri, rollerde belirgin değişikliklere neden olmuştur. Bu anlamda, artık eşler dede-nine veya anne-babalarından öğrendikleri ve toplumun da beklentilerini içeren

geleneksel rolleri sergilememektedirler. Kısacası, ülkemizde aile yapısı, ailenin işlevleri ve aile üyelerinin rolleri açısından gelenekselden moderne doğru ilerleyen bir süreç yaşanmakta ve ikisi arasında kalan eşler rollerini oynamada sıkıntı yaşamaktadırlar. Üstelik, nasıl davranacaklarını bilmeyen dindar aileler, aile ve aile içi rollerle alakalı İslam dininden referans alırken, yukarıda bahsettiğimiz iki eğilim (geleneksel-modern) karşılıklarına çıkmakta ve sorunun çözümünden ziyade karışıklığı daha da artırmaktadırlar.

AİLE İÇİ ROLLER

Kısaca, “sahip olunan statü içerisinde bireyin kendisinden göstermesi gereken davranış” (Ergeshkyzy, 2012) olarak tanımlanan rol kavramı, aileyi oluşturan her bireyin, ailenin bir parçası olarak uyumlu bir şekilde çalışabilmesi ve işlevlerini yerine getirebilmesi için kendilerinden beklenen davranışları ifade etmektedir. Bu roller, içinde yetişilen aile, akraba çevresi ve toplumda bireyin küçüklüğünden itibaren görerek öğrendiği davranışlardır.

Bir ailenin sağlıklı bir şekilde devam etmesi ve aile içi iletişimin uygun ve yerinde olması için, aile içindeki her bireye uygun roller vardır. Bu roller zamanla, aile yaşam döngüsü evrelerini teker teker geçtikçe ortaya çıkar ve bazı roller bir sonraki evrede sona erer. En hayati önem arz eden roller ailenin yaşam döngüsünün her evresinde faal olan karı-koca tarafından icra edilmekteyken, tali roller ailenin diğer üyeleri tarafından yerine getirilmektedir. Bireylerin rollerini yapmamaları veya rollerini yerine getirirken ortaya çıkan aksaklıklar sistem olarak aileyi etkilemekte ve diğer üyelerin omuzlarına daha fazla yük binmektedir.

Bir ailede araçsal ve duygusal olmak üzere iki tür rol vardır. Bu iki farklı rol geleneksel cinsiyet rolü algısına göre, bireylerin sosyalizasyon süreçleri içerisinde öğrendikleri rollerdir. Araçsal roller evin ve ailenin devamını sağlayan ve hayati önem taşıyan rasyonel rollerdir. Duygusal roller ise daha insani ve hissi rollerdir. Araçsal roller fiziksel kaynakların temini, karar alma süreci ve ailenin yönetilmesi gibi işlevleri ifade ederken, duygusal roller aile bireylerini büyütme, onlara duygusal destek vermek ve bunların sağlıklı gelişmesini ya da sağlıklı yürütülmesini sağlamak adına yürütülen işlevleri kapsamaktadır (Gürcan, 2007). Araçsal rollerde erkek kadından daha aktif görev alırken, duygusal rollerde kadın erkekten daha aktiftir.

Yine de, bütün ailelerde rol dağılımı keskin çizgilerle belirlenmiştir demek doğru olmaz, zira her ailenin farklı dinamikleri vardır (Gürcan, 2007). Bu dinamikler aile bireylerinin kişisel, kültürel ve çevresel özelliklerine göre rol dağılımı yapılmasına yol açmaktadır. Diğer bir ifadeyle, aile üyelerinin üstlendikleri roller ailenin yapısı, tipi, cinsiyet, evlilik süresi, eğitim düzeyi, kadının çalışması, yerleşim yeri gibi kriterlere göre farklılıklar gösterebilmektedir. Dolayısıyla, eş rolü de, anne-baba rolü de her ailede farklılık arz edebilmektedir. Bununla birlikte, genel anlamda erkeğin aile içindeki en önemli görevi eşlik, babalık ve çalışarak ailenin geçimini sağlamaktır. Kadının en önemli görevi ise, yine eşlik, annelik ve ev kadınlığıdır. Buna bağlı olarak, evle ilgili alınacak kararlarda, ev içi işler konusunda kadınlar, satın alma ve dışarı ile ilişkileri belirleyen konularda ise erkekler söz sahibidir. Eşlik, yani karı-kocalık rolü aile yaşam döngüsü içinde ortaya çıkan ve döngülerin tamamında aktif olan en önemli ve uzun soluklu roldür. Kadının kocasına, kocanın da karısına karşı tavır ve davranışlarını ifade etmektedir. Birbirlerinin maddi manevi isteklerini karşılamak ve birbirlerine sadık olmayı gerektirir. Anne-babalık rolü ise, çocuğun yetiştirilmesi, topluma hazırlaması ve çocuğa maddi ve manevi destek sağlanması ile ilgilidir (Eken, 2006).

Gün geçtikçe kadınların çalışma hayatında daha fazla boy göstermeleri geleneksel cinsiyet rolü algısının ortadan kalkmasına (T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, 2010) ve daha önce kadının görevi olduğu düşünülen bazı rollerin erkekler tarafından da yapılmasına sebep olmaktadır. Bebeği avutma, altını değiştirme, çocuklarla ve dersleriyle ilgilenme, mutfak işleri, evin temizliği gibi faaliyetler hala kadının üzerindeki görevler olmakla birlikte, günümüzde erkekler tarafından da, çalışan eşlerine yardım amacıyla yerine

getirilmektedir. Yine de, evdeki işler toplumsal anlamda kadının sorumluluğundadır. Benzer şekilde erkeklerin sorumluluğunda olan araçsal roller, kadınların sosyal hayata daha fazla katılmaları neticesinde, kadınlar tarafından da yerine getirilmektedir. Mesela, geleneksel olarak karar alma sürecinin baş aktörü erkek iken, özellikle genç çiftlerde, kadının da sürece katılarak birlikte karar alma eğilimleri oldukça yüksektir (Beşpınar, 2014).

Bilindiği gibi aile anlamlı insan ilişkilerinin ve rollerinin çok yoğun ve sürekli bir şekilde yaşandığı bir kurumdur. Bu nedenle, saygı, sevgi, beraberlik, dayanışma, işbirliği, iletişim gibi olguların yanında, aile içi uyumsuzluk, geçimsizlik, çatışma ve rol dağılımında ortaya çıkan problemler kaçınılmazdır. Ekonomi, siyaset, kültür, yaş gibi bu ilişki ve rollere etki eden birçok etken vardır. “Din ve müntesibi olduğu dini içselleştirip bunları tutum ve davranışlarında sergileyen kişi” olarak tanımlanan dindarlık da aile içi ilişki ve rollere etki eden önemli etkenlerdendir. Özellikle, hayatın her alanına nüfuz eden İslam dini aile içi ilişkilerin belirlenmesinde ve rol dağılımında bir Müslüman için oldukça önem arz etmektedir.

İslam dininde aile içi roller keskin hatlarla belirlenmemiştir. Bazı ayet ve hadislerde karı-koca ve anne-baba rollerinin sınırları belirlenmiş ancak içerik muğlak bırakılmıştır. Zira, daha önce de belirtildiği gibi, her aile bireyinin farklı kişilik özellikleri olduğu gibi, her ailenin de farklı dinamikleri vardır ve bu dinamikler zamana ve mekana göre değişebilmektedir. İslam’ın çizdiği çerçeve içerisinde, eşlerin özellikleri ve ailenin dinamikleri göz önüne alınarak eşler rollerini yerine getirirler. Mesela, bir ayette “erkeklerin, kadınların gözetip kollayan yöneticisi”(Nisa, 4/34) oldukları ifade edilmiştir. Bir hadis-i şerifte ise, “Hepiniz birer çobansınız ve hepiniz idareniz altındakinden sorumlusunuz. Erkek ailesinin çobanıdır ve idaresi altındakilerden sorumludur. Kadın kocasının evinin çobanıdır ve idaresi altındakilerden sorumludur” (Nevevi, 1990), denilmiştir. Görüldüğü üzere karı ve kocanın aile içindeki görevinin çerçevesi çizilmiş, fakat bunun nasıl yapılacağına detayları verilmemiştir. Bunun nasıl yapılacağı İslam dinine mensup toplumun yapısına, gelenek ve göreneklerine ve karı-koca arasındaki iletişimle ortaya çıkacaktır. Bu esnada ise eşlerin birbirlerine sevgi ve merhametle (Rum, 30/21) davranmaları, iyilik ve ihsanda bulunmaları (Bakara, 2/237) ve birbirlerine karşı hayırlı olmaları (Nevevi, 1990), tavsiye edilmektedir. Ancak sevgi ve merhametin nasıl olacağı yine muğlak bırakılmıştır ve eşler sevgi ve merhametli davranışın, iyilik ve ihsanda bulunmanın ve hayırlı davranışın içini beraber dolduracaklardır.

Genelde bütün dinlerde, özelde de İslam dininde çocuk sahibi olmak teşvik edilmektedir, çünkü inananların çoğalmasının en önemli sebeplerinden birisi çocuk sayısının fazla olmasıdır. Bu anlamda, İslam dininde karı-kocanın fakirlik endişesine kapılmadan (En’am, 6/151; İsrâ, 17/31) çok çocuk sahibi olmalarına teşvik vardır. Çiftlerin anne-baba olarak üstlendikleri rolde sorumlulukları ise öncelikle çocukları güzel ahlakla ve terbiyeyle yetiştirmeye gayret etmek, çocuklara ikramda bulunmak (Nevevi, 1990), İslam’ı öğretmek ve küçük yaşlardan itibaren ibadetleri yapmalarını teşvik etmek (Nevevi, 1990) onlara adaletle (Nisa, 4/127) sabırla ve şefkatle muamele etmek, iyilik ve ihsanda bulunmaktır (Nevevi, 1990). Kişinin çocuklarına iyi davranması ve ihtiyaçlarını gidermesi ise en faziletli sadaka (Nevevi, 1990) olarak ifade edilerek teşvik edilmiştir. Hatta, özellikle kız çocukları olan ve onlara iyilik ve ihsanda bulunan Müslümanların cennete gidecekleri ifade edilerek, Müslümanların kız erkek çocuk ayırımı yapmamaları (Nevevi, 1990), her ikisine de adaletle davranmaları tavsiye edilmiştir.

İslam’a göre evlâdın anne ve babaya karşı sorumlulukları ise onlara iyilik etmek ve hürmette bulunmak (Lokman, 31/14.; Ahkaf, 46/15.; Meryem, 19/14), onları üzecek herhangi bir davranışta bulunmamak, onlara güzel söz söylemek (İsrâ, 17/23.; Bakara 2/ 83), haklarına riayet etmek, eğer muhtaç iseler ihtiyaçlarını güzel bir şekilde gidermek ve himaye etmektir ((Nevevi, 1990)). Hatta bir hadis-i şerifte, anne ve babası veya ikisinden biri yanında ihtiyarlayan, fakat onları güzel söz ve davranışlarıyla razı etmeyen kişinin cenneti kazanamayacağı (Nevevi, 1990) uyarısı yapılmıştır. Zira, çocukken anne ve babası tarafından şefkat ve merhametle büyütülen

çocuğun, anne ve babası yaşlanınca aynı şekilde davranması ona düşen hem imani, hem insani, hem de vicdani bir borçtur.

Yukarıda sayılan görev ve sorumluluklar aile içinde dindar bir Müslümandan beklenen davranışlardır ve bunları yerine getirmek kişinin dindarlığının göstergelerindedir. Bunlar bir ailenin mutlu ve huzurlu bir şekilde devam etmesi, aile bireyleri arasındaki ilişkinin güçlü olması ve aile yaşam döngüsünün kesintiye uğramaması için oldukça önemli kriterlerdir.

Semavi dinlere mensup dindar çiftler üzerinde yapılan bazı araştırmalarda, dindarlık ve aile içi geçimsizliğinin azalması arasında güçlü ve pozitif bir ilişki ortaya çıkmıştır (Curtis ve Ellison, 2002). Araştırmalara katılan çiftler ortaya çıkan problemlere karşı önlem alma, geçimsizliği çözmeye çalışma ve uzlaşma noktalarında dini inançlarının ve dua başta olmak üzere, yaptıkları ortak ibadetlerin çok etkili olduğunu (Butler ve ark., 2002) ifade etmişlerdir. Bu anlamda, dindarlık karamsarlığı, saygısızlığı ve eşlerin birbirlerine gösterme eğiliminde oldukları aşırı tepkileri azaltmakta ve birbirlerini affetmede yardımcı olmaktadır. Her iki eşin de dindar olması, dini faaliyetleri birlikte paylaşmaları ve kutsal ortak bir vizyona sahip olmaları evlilikteki stresi azaltarak ve evli eşleri birbirine yaklaştırarak aile içi geçimsizlikleri azaltmaktadır. Ayrıca, diğergamlık, alçakgönüllülük, bağışlama gibi çoğunlukla dini inançlardan kaynaklanan erdemler (bunlar dindarlar tarafından ibadet olarak algılanırlar) eşlerin birbirlerini anlamalarını kolaylaştırmakta ve aralarındaki sevgi, saygı ve hoşgörüyü artırmaktadır (Lambert ve Dollahite, 2006). Diğer önemli bir nokta ise, genel olarak dinlerin boşanmayı hoş görmemeleri ve evliliğin ebedi olma düşüncesi dindar eşler arasındaki problemleri azaltmakta ve uzlaşma sağlamaktadır (Holeman, 2003).

SONUÇ

Hem ailenin hem de dinin korunması ve bekaları için bu iki kurum birbirlerine muhtaçtır. Dolayısıyla, dinler sağlıklı bir ailenin oluşması, aile içinde dinin çocuklara aktarılması ve dini ritüellerin huzurlu bir şekilde birlikte icra edilmesi için bazı esaslar belirlemişlerdir. Bu esaslar genel anlamda ailenin huzurlu bir şekilde devam edebilmesine ve aile bireylerinin müntesibi oldukları dinin gerekliliklerini aile içinde beraberce yapabilmelerine yönelik olarak belirlenmiş esaslardır. Aile bireylerinden ve özellikle de eşlerden, farklı aile yaşam döngüsü süreçleri içinden geçerken üstlendikleri rolleri yerine getirirken müntesibi oldukları dinin aile ile ilgili belirlediği esasları uygulamaları beklenir. Rollerin icrası esnasında aile bireyleri arasında sıkıntılar yaşanması ise kuvvetle muhtemeldir, zira aile anlamlı insan ilişkilerinin ve rollerinin çok yoğun ve sürekli bir şekilde yaşandığı bir kurumdur. Dolayısıyla dinler tarafından belirlenen esaslar aile içi geçimsizliğin önlenmesinde, çözümlenmesinde ve üstesinden gelinmesinde güvenli bir muhafaza kabı olarak fonksiyon arz etmekte (Lambert ve Dollahite, 2006), eşler ve çocuklar arasındaki sevgi, saygı, affetme ve hoşgörü gibi güzel hasletleri artırmakta ve neticede mutlu, huzurlu bir aile ortamı sağlayarak aile yaşam döngüsünün huzurlu ve kesintisiz bir şekilde tamamlanmasına katkı sağlamaktadır.

Bununla birlikte son dönemlerde, toplumun her kesiminde boşanma ve şiddet oranlarında gözlemlenen artış, geleneksel aile algısının yıkılmaya başladığını göstermektedir. Özellikle TV film ve dizilerinde işlenen ve eşlerin birbirlerinden beklentilerini büyük ölçüde belirlemeye başlayan unsurlar eskiye oranla farklılık arz etmektedir. Eşlerinde bu özellikleri göremeyen bireyler ise çözümü ya boşanmada ya da şiddete başvurmada aramaktadırlar. Kadınların çalışma hayatında her zamankinden daha fazla boy göstermeleri ise, ekonomik özgürlük kazanmış olmanın kadına verdiği cesaretle, süreci daha da hızlandırmaktadır. Dolayısıyla Türk ailesinde ortaya çıkmaya başlayan ve toplumu da hızlı ve olumsuz bir şekilde etkilemesi kuvvetle muhtemel olan unsurların araştırılması ve bazı önlemlerin alınması elzem görünmektedir. Özellikle başka bir çalışmamızda (Selman ve Uçar) belirlemeye gayret ettiğimiz Türk ailesine özgü yaşam döngüsü süreçlerinde ailelerin maruz kaldıkları sıkıntı ve

sorunların neler olduğu ve dinin ve din algısının bunlara etkisi araştırılmalı ve toplumu ayakta tutan ailenin korunması için çaba sarf edilmelidir.

KAYNAKLAR

- Acock, A. C., Bengtson, V. L., (1978). "On the Relative Influence of Mothers and Fathers: A Covariance Analysis of Political and Religious Socialization". *Journal of Marriage and The Family*, Vol: 40, No: 3, s. 519-530.
- Beşpınar, F. U., (2014). "Toplumsal Cinsiyet ve Aile", Türkiye Aile Yapısı Araştırması içinde, Ed. Mustafa Turgut-Semiha Feyzioğlu, Çizge Tan. ve Kır. Ltd. Şti., İstanbul.
- Butler, M. H., Stout, J. A., Gardner, B. C., (2002) "Prayer as a conflict resolution ritual: Clinical implications of religious couple report of relationship softening, healing perspective, and change responsibility". *American Journal of Family Therapy*, Vol. 30, Issue 1, s. 19-37.
- Curtis, K. T., Ellison, C. G., (2002) "Religious Heterogamy And Marital Conflict", *Journal of Family Issues*, 23, s. 551-576.
- Çağan, K., (2011). *Aile Sosyolojisi-Ailenin İşlevleri*, Ed. Kadir Canatan-Ergün Yıldırım, Açılım Kitap, İstanbul.
- Eken, H., (2006). "Toplumsal Cinsiyet Olgusu Temelinde Mesleğe İlişkin Rol İle Aile İçi Rol Etkileşimi: Türk Silahlı Kuvvetlerindeki Kadın Subaylar", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Konya, s. 247-280.
- Ergeshkyzy, A., (2012). "Aile İçi Roller ve Manevi Yaklaşım", Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- Furseth, I., Repstad, P., (2006). *An Introduction to the Sociology of Religion, Classical and Contemporary Perspectives*, Asgate Publishing, Burlington.
- Güngör, E., (1983). *İslam'ın Bugünkü Meseleleri*, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- Gürcan, A., (2007). "Aile içi Roller", *Meridyen Sosyal Bilimler Konferansları-Psikoloji, Altunizade Kültür ve Sanat Merkezi*, Aralık.
- Holeman, V. T., (2003). "Marital reconciliation: A Long and Winding Road", *Journal of Psychology and Christianity*, Vol. 22, Issue 1, s. 30-42.
- Hökelekli, H., (2010). "Din, Dindarlık ve Boyutları", *Din Psikolojisi*, içinde, Ed. Hayati Hökelekli, Anadolu Üniversitesi Web-Ofset, Eskişehir.
- Kurt, A., (2008). "Sosyolojik Din Tanımları ve Dine Teolojik Bakış Sorunu", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt: 17, Sayı: 2. s. 73-93.
- Kurt, A., (2009). "Dindarlığı Etkileyen Faktörler", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt: 18, Sayı: 2, s. 1-26.
- Lambert, N. M., Dollahite, D. C., (2006). "How Religiosity Helps Couples Prevent, Resolve and Overcome Marital Conflict", *Family Relations*, Vol. 55, No. 4, October, s. 439-449.
- Murdock, G. P., (1949). *Social Structure*, Macmillan Co. Publication, New York.
- Nevevi, M., (1990). *Riyazü's Salihin ve Tercemesi*, Çev. Kıyamüddin Burslan, Hasan Hüsnü Erdem, Cilt 1, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara.
- Roberts, N., (2016). *The Power of Conversion And Foreignness of Belonging In An Indian Slum*, University Of California Press, California.
- Selman, A., Uçar, R., (2017). *Türk Toplumunu Bağlamında Aile Yaşam Döngüsü Süreçleri*, *Toplum Bilimleri Dergisi*, C.11, S.22, ss.213-234, Ankara.
- Sherkat, D. E., (2003). "Religious socialization; Sources of Influence and Influences of Agency", *Handbook of Sociology of Religion*, içinde, Ed. Michele Dillon, Cambridge University Press, Cambridge.

- Stolzenberg, R. M., Loy, M. B., Waite, L. J., (1995). “Religious Participation in Early Adulthood: Age and Family Life Cycle Effects on Church Membership”, *American Sociological Review*, Vol: 60. No: 1, s. 84-103.
- T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, (2010). *Aile Yapısı Araştırması 2006*, Nakış Ofset, Ankara.
- T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, (2010). *Türkiye’de Aile Değerleri Araştırması*, Ed. Mustafa Turgut, Manas Medya Planlama Reklam Hizmetleri, Ankara.
- T.C. Diyanet İşleri Başkanlığı, (2016). *Kur’an-ı Kerim Meali*, Haz. Hayrettin Karaman, Mustafa Çağrı, İbrahim Kafi Dönmez, Sadrettin Gümüş, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., İstanbul.
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, (2011). *Aile ve Tüketici Hizmetleri*, Ankara.
- Tekin, M., (2011). “Dinlerin Perspektifinden Aile Kurumu”, *Aile Sosyolojisi içinde*, Ed. Kadir Canatan, -Ergün Yıldırım, Açılım Kitap, İstanbul.
- Turner, B. S., (2010). *The New Blackwell Companion to the Sociology of Religion*, Blackwell Publishing, West Sussex.
- Vermeer, P., (2014). “Religion and Family Life: An Overview of Current Research and Suggestions for Future Research”, *Religions*, 5, s. 402–421.